

Asia: VN/13551/2019

Valtioneuvoston periaatepäätös Kiertotalouden strategisesta ohjelmasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleistä

Rakennetun ympäristön merkitys kansantaloudelle on keskeinen ja varallisuuden rinnalla on tärkeä huolehtia myös kestävästä kehityksestä sekä kiertotaloudesta. Rakennettu ympäristö sitoo merkittävän määrän resursseja pitkäksi aikaa ja kiertotalouden merkitys kasvaa tulevaisuudessa. Rakennusala on kiertotalouden näkökulmasta yksi keskeisimmistä sektoreista.

Valtioneuvoston periaatepäätös pohjautuu suoraan taustalla olevaan edistämisohjelmaan. Kokonaisuudessaan esitetyt toimet jäävät hyvin yleiselle tasolle ja nousu kiertotalouden kärkimaaksi vaatisi huomattavasti konkreettisempia ja nopeampia toimia. Näkemystä yleisestä tasosta tulee myös ohjelmasta tehdyt asiantuntija-arviot. Vastaavasti ROTI2021-raportin mukaan kiertotaloudessa on otettu ensiaskeleet mutta vauhti on liian hidas suhteessa tavoitteisiin.

Visio ja tavoitteet ovat kunnianhimoisia, mutta lähtökohta on näkemyksemme mukaan väärä. Primääriraaka-aineiden kulutuksen rajaaminen tiettyyn tasoon ei edistä kiertotaloutta ja esimerkiksi rakennusalan näkökulmasta luonnonvarakulutuksen mittaaminen ja minimointi saattaa vaikuttaa merkittävästi rakentamisen päästöihin. Pelkästään kiviaineksia käytetään Suomessa vuosittain yli 120 miljoonaa tonnia ja vaihtoehtoisilla materiaaleilla pystytään korvaamaan maksimissaan 5–10 % kokonaiskäytöstä.

Raportissa nostettiin yhtenä merkittävänä haasteena tiedon puute mutta periaatepäätöksessä tätä ei tunnisteta. Rakennusalan kiertotalouden näkökulmasta yksi keskeisimmistä haasteista on tiedon puute. Kiertotalousmarkkinan kehittymisen yksi keskeinen edellytys on riittävän tietopohja ja esimerkiksi rakentamisen isoista materiaalivirroista ei ole saatavilla riittävästi tietoa.

Toimenpiteet

Usea päätösehdotuksen toimenpide on kannatettava. Oikein suunnatut, mahdollisimman materiaali- ja teknologianeutraalit taloudelliset kannusteet, läpinäkyvä mittaaminen ja dataperusteinen päätöksenteko tukevat siirtymistä kiertotalouteen, samoin pikaiset panostukset kiertotalousosaamiseen. Kiertotalous on saatava alan koulutusohjelmiin. Digitaalisten ratkaisujen, alustojen sekä rakennus- ja purkumateriaalien uudelleenkäytön ja kierrätyksen muutosinvestointeja tulee vauhdittaa TKI-rahoituksella.

Toimenpiteet on jaettu viiteen kategoriaan. Jokaiselle toimenpiteelle on nimetty vastuuministeriö ja tunnistettu muita toimijoita. Teollisuus on tunnistettu toimijaksi ainoastaan muutamassa kohdassa ja tämä on näkemyksemme mukaan merkittävä puute. Rakennetun ympäristön kiertotalouden edistäminen edellyttää kaikkien eri toimijoiden yhteistyön lisäämistä.

Kannusteet

Kannusteissa arvioidaan osana Kestävän verotuksen tiekartan valmistelua jäteveron korottamisen ja laajentamisen, maa-ainesveron, kaivosveron, kierrätysteollisuuden sähköveroluokan alentamisen sekä mahdollisten muiden veromallien mahdollisuuksia edistää kiertotaloutta.

Luonnonvaraveroa on selvitetty laajasti juuri maa-ainesten osalta ja maa-ainesvero on käytössä useammassa Euroopan maassa. Maa-ainesten osalta suurin huoli liittyy usein sora- ja hiekkavarantoihin. Suomessa sora- ja hiekkavarantojen käyttö on vähentynyt nopeammin Ruotsiin verrattuna ajanjaksolla, jolla Ruotsissa on ollut käytössä maa-ainesvero. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että kiviainesten käyttö keskittyy jo nykyisellään yhä enemmän kalliokiviaineisiin ja vero-ohjauksella ei ole merkittävää vaikutusta.

Suomessa jo vuonna 2012 valtiovarainministeriö selvitti maa-ainesveron käyttöönoton mahdollisuuksia ja tarkoituksenmukaisuutta. Selvityksen johtopäätöksissä todetaan, että maa-ainesveron käyttöönoton yhtenä ongelmana voidaan pitää valtion ja kuntien merkittävää osuutta kiviainesten käytöstä. Maa-ainesveron osalta verotuotto mitä todennäköisimmin jäisi alhaiseksi, jolloin veron keräämisestä aiheutuneet kulut muodostuisivat saatavia hyötyjä suuremmiksi.

Verotuksen selvittäminen rakennetun ympäristön osalta on tärkeää mutta ei ainoa ohjauskeino. Taloudellista ohjausta tulisi tarkastella kokonaisvaltaisesti ja yksittäiset verokorotukset johtavat helposti osaoptimointiin ja aiheuttavat merkittäviä kustannuksia ilman todellisia vaikutuksia.

Yhtenä kannusteena selvitetään edellytyksiä vähentää rakennuskohteiden hiilidioksidipäästöjä päästöjen hinnoittelun avulla. Rakennuskohteiden hiilidioksidipäästöihin kohdistuu jo nyt useita toimia. Osana maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistusta rakennuskohteiden vähähiilisyttä on tarkoitus alkaa ohjata vuoteen 2025 mennessä osana rakennuksen koko elinkaaren hiilijalanjäljen sääntelyä, mikä liittyy myös EU:n rakennustuoteasetuksen revisiointiin sisällytettyyn luonnonvarojen kestävä käytön olennaiseen vaatimukseen. Lisäksi osa rakennusmateriaalien tuotannosta on jo mukana EU-päästökaupassa. On myös huomioitava, että vähäpäästöisyys ja materiaalien kierron lisääminen eivät aina ole yhteneviä tavoitteita, joten ehdotettu rakennusmateriaalien hiilidioksidipäästöjen hinnoittelu ei välttämättä kaikilta osin edistä kiertotaloutta.

Nyt esitetty hinnoittelujärjestelmä olisi päällekkäinen tai jopa vastakkainen jo oleville päästövähennysmekanismeille. Järjestelmän toteuttamiskelpoisuutta tulisi tarkastella myös yksityiskohtaisemmin sisämarkkinalainsäädännön näkökulmasta ja se edellä mainitut riskit huomioiden vaatii erillisen ministeriöiden ja sidosryhmien kanssa yhteistyössä tehdyn esiselvityksen ennen varsinaisen selvitystyön käynnistämistä.

Päästöjä rajoittavista toimista tulisi tehdä kokonaisvaltainen tarkastelu, jonka pohjalta voitaisiin valita kustannustehokkaat toimet.

Toimenpiteeksi on kirjattu myös kiertotaloutta tukevien vähähiilisen rakentamisen hankintakriteerien käyttö kaikissa julkisten rakennuttajien talo- ja infrarakentamisen hankkeissa vuodesta 2022 lähtien. Näkemyksemme mukaan kiertotaloutta tukevien kriteerien käyttö julkisessa rakentamisessa on kannatettava mutta olemassa olevat vähähiilisen rakentamisen hankintakriteerit tulisi uudelleenarvioida sekä päivittää niin talonrakentamisen kuin infra-rakentamisen osalta. Ehdotettu aikataulu tuntuu edellä oleva huomioiden erittäin kunnianhimoiselta. Päivitys tulee tehdä tiiviissä yhteistyössä alan keskeisten toimijoiden kanssa.

Kiertotalousmarkkinat ja keskeiset sektorit

Periaatepäätöksen esitetyt toimet kiertotalouden markkinoiden edistämiseksi ovat oikeita. Erityisesti luvutukseen liittyvä pilotointi ja EoW-seurantaryhmän perustaminen ovat kannatettavia.

Digitaalisten markkinapaikkojen sijaan tulee alkuvaiheessa keskittyä julkisiin hankintoihin, jotka luovat riittävän kysynnän ja edesauttavat markkinoiden kehittymistä. Vapaaehtoisten sopimusten

hyödyntäminen onkin kannatettava toimenpide. Osana sopimusta yritykset ja muut toimijat, mm. kunnat, voivat liittyä ja tehdä vapaaehtoisia sitoumuksia luonnonvarojen käytön vähentämiseksi, uusiomateriaalien käytön lisäämiseksi sekä hiilineutraalin kiertotalousyhteiskunnan edistämiseksi. Vapaaehtoisten sopimusten kautta voidaan mitata kunnianhimoisten kiertotaloustavoitteiden toteutumista.

Yhteistyössä Kiinteistö & Rakentamisfoorumin (KIRA-foorumi) kanssa perustettava kiertotalouden muutososaajien verkosto nopeuttaa uusien teknologioiden ja toimintamallien käyttöönottoa sekä vähentää kiinteistö- ja rakennusalan ympäristökuormitusta. Vastaavanlainen laajapohjainen yhteistyö tulee olla osa myös muita toimenpiteitä.

Laurila Juha
Rakennusteollisuus RT ry / INFRA ry